

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

Ocena wpływu Wspólnej Polityki Rolnej na podstawowe rynki rolne w Polsce

dr inż. Robert Mroczek

Pułtusk, 30 listopada - 02 grudnia 2009 roku

Skład osobowy zespołu realizującego zadanie badawcze nr 4002 pt. Ocena wpływu Wspólnej Polityki Rolnej na rynki rolne Programu Wieloletniego

dr P. Chechelski,
dr inż. Ł. Chudoba,
mgr W. Dzwonkowski,
mgr W. Łopaciuk,
mgr J. Mierwiński,
dr inż. R. Mroczek
dr B. Nosecka,
mgr inż. D. Rycombel,
mgr A. Staszczak,
prof. dr hab. Z. Smoleński,
mgr M. Tereszczuk,
mgr inż. Zdziarska.

Główne tezy

Teza 1.

Dopłaty bezpośrednie zwiększyły dochody rolnictwa, a to pośrednio wpłynęło na zużycie środków plonotwórczych, wzrost produkcji rolnej, szczególnie roślinnej, a wtórnie także na poprawę opłacalności produkcji zwierzęcej i rozmiarów tej produkcji. Nie wpłynęło to jednak na poprawę intensywności produkcji rolniczej i na zmniejszenie jej zmienności. Osłabienie presji na wzrost cen produktów rolnictwa zwiększyło popyt na żywność w kraju i na rynkach zagranicznych.

Tabela 1. Dochód przedsiębiorcy rolnego (mld zł)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Rok	Poziom dochodu	Odchylenie od średniej 5-lat
		1999	8,1	-1,0
		2000	9,1	0,0
	mld zł	2001	11,3	+2,2
		2002	9,0	-0,1
Stan		2003	8,2	-0,9
		2004	20,2	-1,4
		2005	17,8	-3,8
	mld zł	2006	19,7	-1,9
		2007	27,5	+5,9
		2008 ^a	22,8	+1,2
	mld zł	1999-2003	9,1	±0,8
Średnia		2004-2008	21,6	±2,8
	%	1999-2003	x	±9,2
		2004-2008	x	±13,0

^a dane nieostateczne

Tabela 2. Poziom dopłat do produktów i produkcji rolniczej (mln zł)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Rok	Wysokość dopłat	Odchylenie od średniej 5-lat
		1999	758	-80,4
		2000	860	+21,6
	mln zł	2001	843	+4,6
		2002	929	+90,6
Stan		2003	802	-36,4
		2004	7993	-1675,0
		2005	8393	-1275,0
	mln zł	2006	9354	-314,0
		2007	11532	+1864,0
		2008 ^a	11068	+1400,0
	mln zł	1999-2003	838,4	±46,7
Średnia		2004-2008	9668,0	±1305,6
	%	1999-2003	x	±5,6
		2004-2008	x	±13,5

a - dane nieostateczne

Tabela 3. Produkcja rolnicza

Wyszczególnienie	1999-2003	2004-2008	2004-2008 1999-2003 (w %)	Zmienność ($\pm$ %) w latach 2004-2009	
				1999-2003	2004-2008
Produkcja globalna w cenach stałych (mld zł)	57,2	59,3	103,7	2,7	2,4
Zboża (mln ton)	25,1	26,6	106,0	7,1	7,3
Mleko (mln litrów)	11 604	11 697	100,8	1,1	1,4
Żywiec wieprzowy w przeliczeniu na wbc (tys. ton)	2 032	2 045	100,6	4,6	4,7
Żywiec drobiowy w przeliczeniu na wbc (tys. ton)	666	1 050	157,7	19,3	6,9
Żywiec wołowy w przeliczeniu na wbc (tys. ton)	315	348	104,8	9,0	7,4
Buraki cukrowe (mln ton)	12 447	11 503	92,4	5,6	8,5
Rzepak (tys. ton)	980	1794	183,1	9,6	14,4

Teza 2.

Kwotowanie produkcji reguluje maksymalny poziom produkcji mleka, cukru, skrobi ziemniaczanej i izoglukozy, a pośrednio utrzymuje wysokie ceny produktu kwotowanego i ogranicza popyt (krajowy i zagraniczny).

Tabela 4. Kwoty produkcyjne mleka i skrobi ziemniaczanej oraz ich wykorzystanie

Sezony	Mleko		Skrobia	
	Kwota produkcyjna (tys. ton)	Wykorzystanie kwoty (%)	Kwota produkcyjna (tys. ton)	Wykorzystanie kwoty (%)
2002/03	-	-	200	82,5
2003/04	-	-	220	80,1
2004/05	8964	94,9	145	109,0
2005/06	8964	101,8	145	89,6
2006/07	9380	97,3	145	54,5
2007/08	9380	96,0	145	79,3
2008/09	9568	99,8	145	81,4

Tabela 5. Produkcja cukru i jej limity w Polsce (tys. ton)

Sezony (1.X.–30.IX.)	Produkcja	Limity produkcji		Nadwyżka cukru
		(kwota A)	(kwota B)	(kwota C) ^a
2002/03	1 956	1 540,0	104,4	311,6
2003/04	1 946	1 520,0	102,2	323,8
2004/05	2 002	1 580,0	92,0	330,0
2005/06	2 068	1 495,0	87,0	486,0
2006/07	1 723	1 597,5		125,5
2007/08	1 934	1 533,2		400,8
2008/09	1 275	1 405,6		-

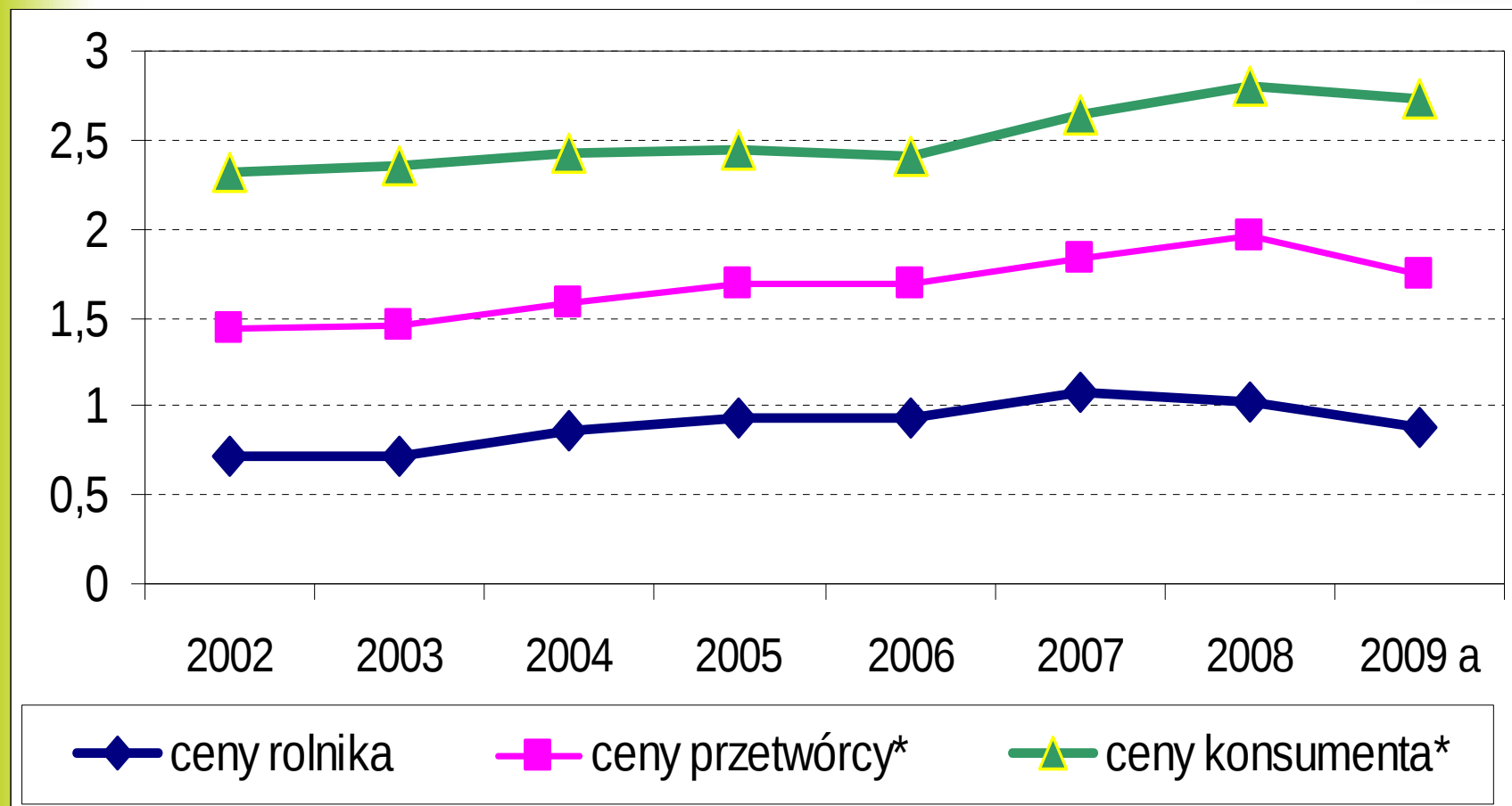
a - do sezonu 2006/07 cukier z kwoty C mógł być eksportowany bez dopłat, potem takiej możliwości już nie było, jednakże Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 924/2008 z dnia 19 września 2008 roku w odniesieniu do roku gospodarczego 2008/09 dopuszcza wyeksportowanie z obszaru Unii 650 tys. ton cukru pozakwotowego.

Tabela 6. Produkcja izoglukozy i kwoty produkcyjne (tys. ton)

Lata	Produkcja	Sezony	Kwota produkcyjna
2002	40,6	2002/03	42,2
2003	60,4	2003/04	62,2
2004	33,2	2004/05	26,8
2005	23,8	2005/06	26,8
2006	25,2	2006/07	32,0
2007	32,6	2007/08	37,3
2008	35,0	2008/09	42,9

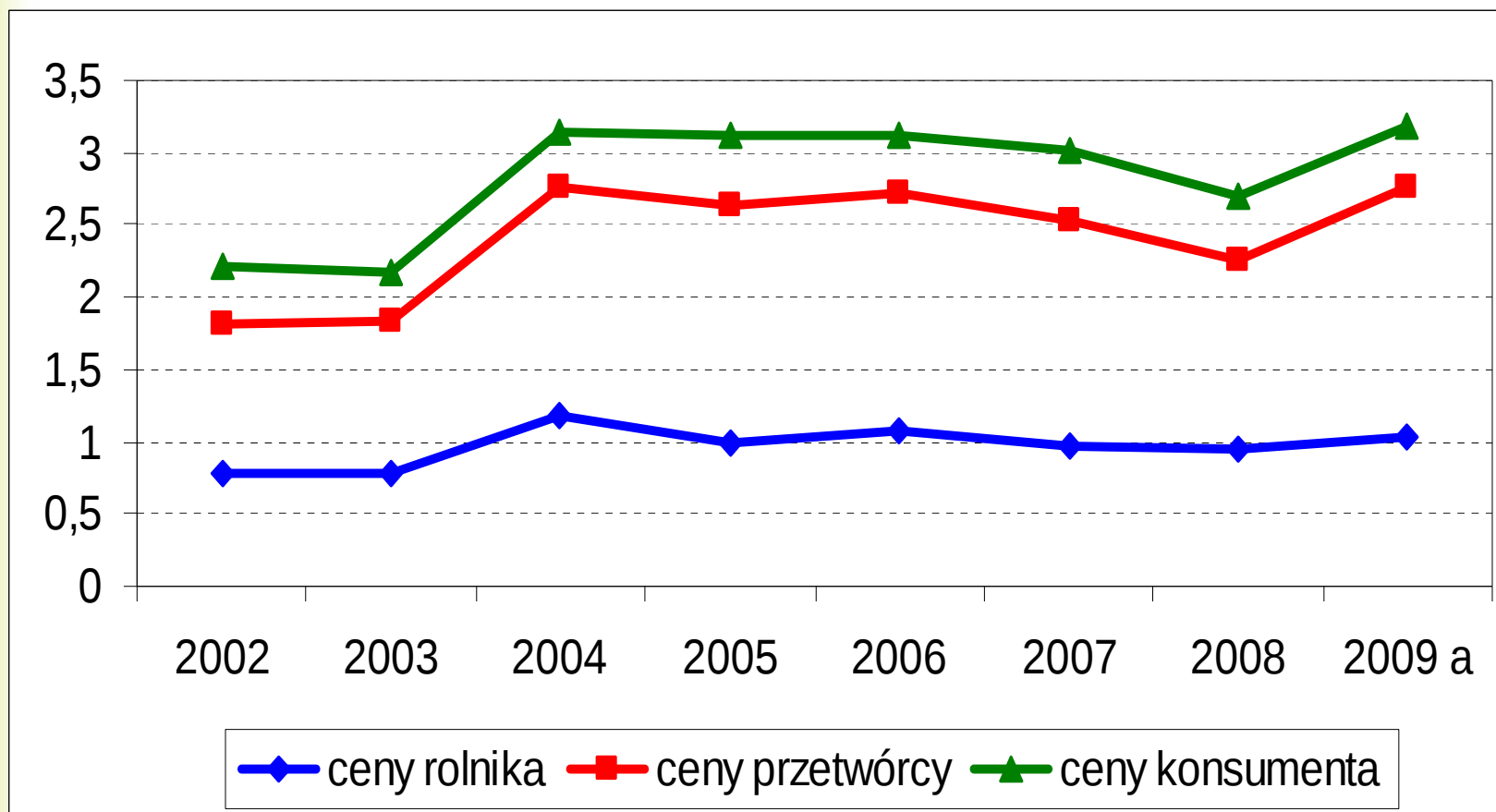
Rysunek 1. Ceny mleka na poziomie rolnika, przetwórcy i konsumenta (zł/litr)

a - szacunek

* ceny przetwórcy, konsumenta dla mleka o zawartości 3,0-3,5% tłuszczu, o przedłużonej trwałości

Rysunek 2. Ceny cukru na poziomie rolnika, przetwórcy i konsumenta (zł/kg)

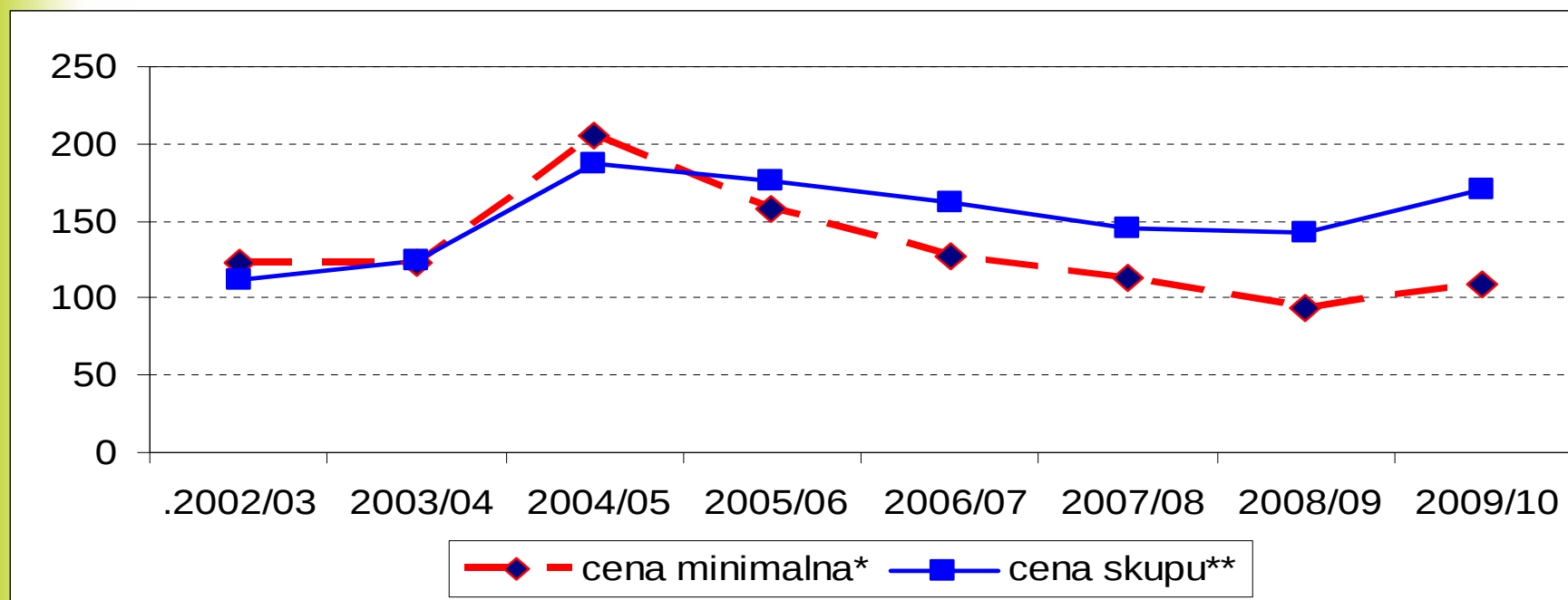

a – szacunek
w latach 2006-2009 do ceny skupu buraków cukrowych doliczona została tzw.
płatność cukrowa

Teza 3.

Regulacje cenowe w postaci cen minimalnych (dla buraków cukrowych), cen interwencyjnych (dla zbóż, cukru) zapobiegały nadmiernemu spadkowi cen na rynku cukru oraz zbóż, były podstawą do podjęcia działań w postaci zakupów interwencyjnych.

Rysunek 3. Ceny minimalne i ceny rynkowe buraków cukrowych (zł/tonę)

•- cena minimalna dla sezonów 2002/03-2003/04 odpowiada stawce dla buraków cukrowych produkowanych w kwocie A; dla sezonu 2004/05 cena minimalna obliczona dla buraków cukrowych produkowanych w kwocie A ze stawki 46,72 euro /tonę i średniego kursu euro z września 2004 r. (4,39 zł), a dla sezonu 2005/06 ze stawki 46,72 euro/tonę i średniego kursu euro z września 2005 r. (3,93 zł)

** - ceny skupu buraków cukrowych obejmują tzw. płatność cukrową, która w 2006 r. wynosiła 33,94 zł/t buraków cukrowych, w 2007 r. – 37,15 zł/t, w 2008 r. – 39,45 zł/t oraz ok. 55 zł/t w 2009 r.

Tabela 7. Ceny interwencyjne cukru białego

Sezony	Unia Europejska	Polska
	(euro/100 kg)	(zł/kg)
2002/03	63,19	1,80
2003/04	63,19	1,88
	euro/100 kg	
2004/05	63,19	
2005/06	63,19	
2006/07	63,19	
2007/08	63,19	
2008/09	54,15	
2009/10	40,44	

Tabela 8. Ceny interwencyjne na rynku zbóż

Wyszczególnienie	2002*)	2003*)	2004-2009**)
	PLN/tonę		EUR/tonę
pszenicy	440	440	101,3
żyta	325	325	-
jęczmienia	-	-	101,3
kukurydzy	-	-	101,3

*) do cen interwencyjnych ustalone były następujące stawki dopłat w zależności od miesiąca, w którym producent dokonał sprzedaży zboża przedsiębiorcy:

Lipiec/sierpień

Pszenica 110 zł/tonę

Żyto 75 zł/tonę

wrzesień

120 zł/tonę

80 zł/tonę

październik

130 zł/tonę

85 zł/tonę

Po zsumowaniu cena skupu nie mogła przekroczyć:

Lipiec/sierpień

Pszenica 550 zł/tonę

Żyto 400 zł/tonę

wrzesień

560 zł/tonę

405 zł/tonę

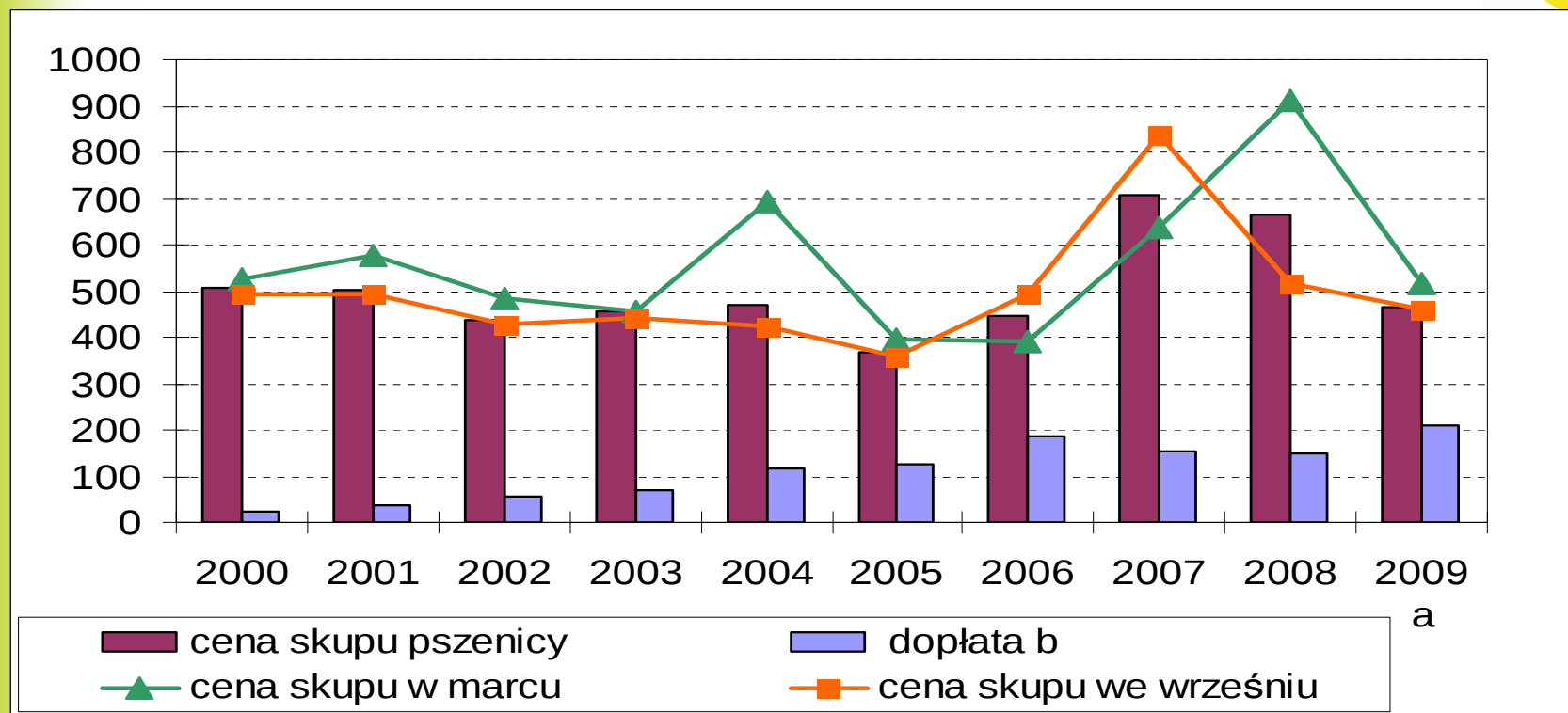
październik

570 zł/tonę

410 zł/tonę

**) Zakupy interwencyjne ziarna trwają od 1 listopada do 31 maja następnego roku. Cena ta podlega podwyższeniu o miesięczny dodatek w wysokości 0,46 euro/tonę

Rysunek 4. Ceny skupu pszenicy w Polsce (zł/tonę)

a - szacunek autora przeciętnej wysokości ceny skupu pszenicy,

b - w latach 2000-2003 dopłata do tony pszenicy wynikała z iloczynu wydatkowanych przez ARR środków finansowych i wysokości dopłat interwencyjnych w miesiącu lipiec/sierpień i wrzesień, wraz z dopłatami do skupu w odniesieniu do całkowitej produkcji pszenicy w roku, a od 2004 roku są to dopłaty bezpośrednie (obszarowe) (JPO – Jednolita Płatność Obszarowa wraz z UPO – Uzupełniająca Płatność Obszarowa) przypadająca na jedną tonę zebranej pszenicy.

Tabela 9. Ceny skupu wybranych produktów rolnych

Wyszczególnienie	1999-2003	2004-2008	2004-2008 1999-2003 (w %)	Zmienność (± %) w latach	
				1999-2003	2004-2008
Mleko (zł/100 litrów)	72,0	96,0	133,3	6,9	6,3
Pszenica (zł/tonę)	467,2	531,6	113,8	6,7	23,2
Żywiec wieprzowy (zł/kg)	3,6	3,8	105,6	10,0	6,3
Żywiec drobiowy (zł/kg)	3,1	3,2	103,2	5,1	6,8
Żywiec wołowy (zł/kg)	2,7	3,9	144,4	4,9	5,1
Buraki cukrowe (zł/tonę)^a	109,8	140,6	128,1	6,6	23,0
Rzepak (zł/tonę)	828,0	959,0	115,8	10,3	12,3

a– bez płatności cukrowych,

Teza 4.

Zwiększona ochrona unijnego rynku ogranicza konkurencję tanich produktów rolnych z krajów o niskich kosztach ich produkcji.

Dopłaty eksportowe skutecznie wspierają eksport nadwyżek produktów rolnych i ich zdjęcie z rynku krajowego, co zapobiega nadmiernym spadkom cen krajowych.

Otwarcie rynku UE zwiększa stabilizującą rolę importu i eksportu na ceny krajowe.

Tabela 10. Subsydiowanie eksportu produktów rolno-spożywczych przez ARR w latach 2004-2008

Wyszczególnienie	2004		2005		2006		2007		2008		RAZEM 2004-2008	
	(tys. ton)	(mln zł)	(tys. ton)	(mln zł)	(tys. ton)	(mln zł)	(tys. ton)	(mln zł)	(tys. ton)	(mln zł)	(tys. ton)	(mln zł)
CUKIER	35,3	73,3	109,1	181,1	291,1	409,1	159,1	202,7	218,5	268,5	813,1	1 134,7
MLEKO	14,9	31,9	68,0	135,9	41,7	85,6	20,7	46,8	0,6	1,3	145,9	301,5
WOŁOWINA	3,8	11,1	14,7	47,0	8,0	21,0	6,8	14,4	7,7	9,1	41,0	102,6
WIEPRZOWINA	0,09	0,08	4,7	5,6	8,6	9,2	6,2	6,3	81,0	83,2	100,6	104,4
DRÓB	4,7 mln szt. 0,04	0,3	31,7 mln szt. 0,8	2,2	46,8 mln szt. 0,4	2,1	48,4 mln szt. 1,2	2,9	33,5 mln szt. 0,4	2,0	165,1 mln szt. 2,84	9,5
ZBOŻA (skrobia ziemniaczana)	3,1	0,5	93,6	10,8	109,3	14,2	19,5	2,2	6,5	0,5	232,0	28,2
PRODUKTY PRZETWORZONE (NON-ANEKS I)	2,0	0,4	48,8	31,2	79,8	33,2	80,1	25,9	71,4	22,6	282,1	113,3
ŚWIEŻE OWOCE I WARZYWA	0,2	0,03	48,9	6,6	55,1	7,1	71,9	6,9	9,3	0,8	185,4	21,4
RAZEM	4,7 mln szt. 59,43	117,6	31,7 mln szt. 388,6	420,4	46,8 mln szt. 594,0	581,5	48,4 mln szt. 365,5	308,1	33,5 mln szt. 395,4	388,0	165,1 mln szt. 1 802,75	1 815,6

Tabela 11. Eksport produktów rolno-spożywczych objętych subwencjami eksportowymi (tys. ton)

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008
Cukier z subsydiami	35,3	109,1	291,1	159,1	218,5
Produkcja ogółem	2002	2068	1723	1934	1275
Udział sub. eksportu w produkcji ogółem (%)	1,8	5,3	16,9	8,2	17,1
Mleko łącznie w tym:	14,9	68,0	41,7	20,7	0,6
OMP z subsydiami	13,5	54,2	18,9	0,2	0,1
Produkcja ogółem	135	142	126	125	125
Udział sub. eksportu w produkcji ogółem (%)	10,0	38,2	15,0	0,2	0,1
Masło z subsydiami	1,0	8,4	14,1	10,3	0,2
Produkcja ogółem	175	170	166	179	185
Udział sub. eksportu w produkcji ogółem (%)	0,6	5,0	8,5	5,8	0,1
Wołowina z subsydiami	3,8	14,7	8,0	6,8	7,7
Produkcja ogółem	319	313	362	369	377
Udział sub. eksportu w produkcji ogółem (%)	1,2	4,7	2,2	1,8	2,0
Wieprzowina z subsydiami*	1,1	4,7	8,6	6,2	81,0
Produkcja ogółem	1979	1981	2163	2165	1936
Udział sub. eksportu w produkcji ogółem (%)	.	.	.	.	4,2

*- subsydiowanie wieprzowiny przetworzonej,

Tabela 12. Import produktów rolnych i spożywczych uznanych za wrażliwe

Produkt	2001-2003 średnia	2004	2005	2006	2007	2008*
Zboża	468,6	433,5	313,0	687,4	1614,6	1484,3
Rzepak	8,0	2,2	38,6	123,4	43,7	314,3
Warzywa świeże	160,1	183,0	157,9	241,4	287,7	339,2
Owoce świeże	16,6	10,7	34,9	29,4	150,4	48,2
Przetwory owocowe i warzywne	55,4	71,3	140,3	116,4	178,7	158,9
Zwierzęta żywe	1,9	25,8	34,4	25,0	31,7	52,1
Mięso i przetwory z mięsa	97,5	227,2	281,2	277,9	345,8	502,2
Przetwory z mleka	22,7	20,5	31,0	42,2	85,3	73,2

*- dane wstępne,

Źródło: B. Nosecka, Import produktów rolnych i spożywczych uznanych za wrażliwe. IERiGŻ-PIB. Warszawa 2008.

**Tabela 13. Ceny referencyjne wieprzowiny
w wybranych krajach unijnych (EUR/100 kg)**

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dania	125,97	109,32	120,69	122,08	128,25	117,70	130,51
Niemcy	138,20	128,51	145,48	147,09	153,99	139,08	160,66
Hiszpania	136,79	129,14	139,05	143,47	154,16	139,14	151,46
Francja	129,36	122,55	131,30	135,02	141,57	127,75	142,10
Holandia	119,38	115,17	131,41	130,57	137,22	123,64	142,94
Polska	-	-	143,97	133,15	129,00	128,37	158,32
UE	135,51	127,26	138,36	139,04	145,23	135,17	153,24

Tabela 14. Ceny żywca wieprzowego w wybranych krajach UE w relacji do średniej ceny (UE-25/(27)=100)

Kraje	2004	2005	2006	2007	2008
Dania	87,2	87,8	88,3	87,1	85,2
Niemcy	105,1	105,8	106,0	102,9	104,8
Hiszpania	100,5	103,2	106,1	102,9	98,8
Francja	94,9	97,1	97,5	94,5	92,7
Holandia	95,0	93,9	94,5	91,5	93,3
Polska	104,1	95,8	88,8	95,0	103,3

Teza 5.

W latach 2004-2008 i w I półroczu 2009 roku na rynkach rolnych był mały zakres interwencji, gdyż istotne były:

- zakupy na rynku zbóż w latach 2005-2006 (1670 tys. ton, 860 mln zł),
- zakupy na rynku cukru w latach 2005-2006 (213 tys. ton, 550 mln zł),
- zakupy na rynku masła w latach 2005-2006 i w I półroczu 2009 r. (5,6 tys. ton, 60 mln zł),
- prywatne przechowywanie wieprzowiny (5,9 tys. ton, 9 mln zł).

**Tabela 15. Produkcja, skup i zakres interwencji ARR
na rynku zbóż w latach 2000-2009 (tys. ton)**

Rok	Zbiory zbóż ogółem	Skup	Skala interwencji w roku ^a		
			ogółem	w tym:	
				zakupy bezpośrednie	skup z dopłatami
2000	22 341	7 090	3 487	-	3 487
2001	26 960	6 934	4 038	940	3 098
2002	26 877	7 940	4 910	300	4 224 + 386 ^b
2003	23 391	7 599	4 867	238	4 317 + 312 ^b
2004	29 635	6 987	76	76	-
2005	26 846	7 867	1 185 ^c	1 185	-
2006	21 714	7 125	485 ^d	485	-
2007	27 040	6 629	-	-	-
2008	27 700	6 530	.	-	-
2009	29 700 ^e	.	81 ^f		

a) w latach 2000-2003 obejmuje pszenicę i żyto, a od 2004 roku – pszenicę, jęczmień i kukurydzę; b) dopłaty do przechowywania; c) z tego 959 tys. ton zboża pochodziło ze zbiorów 2004 roku d) zakupy zbóż ze zbiorów 2005 roku, e) przedwysokowy szacunek GUS, f) zakupy jęczmienia i pszenicy zrealizowane w I połowie 2009 roku ze zbiorów 2008 roku.

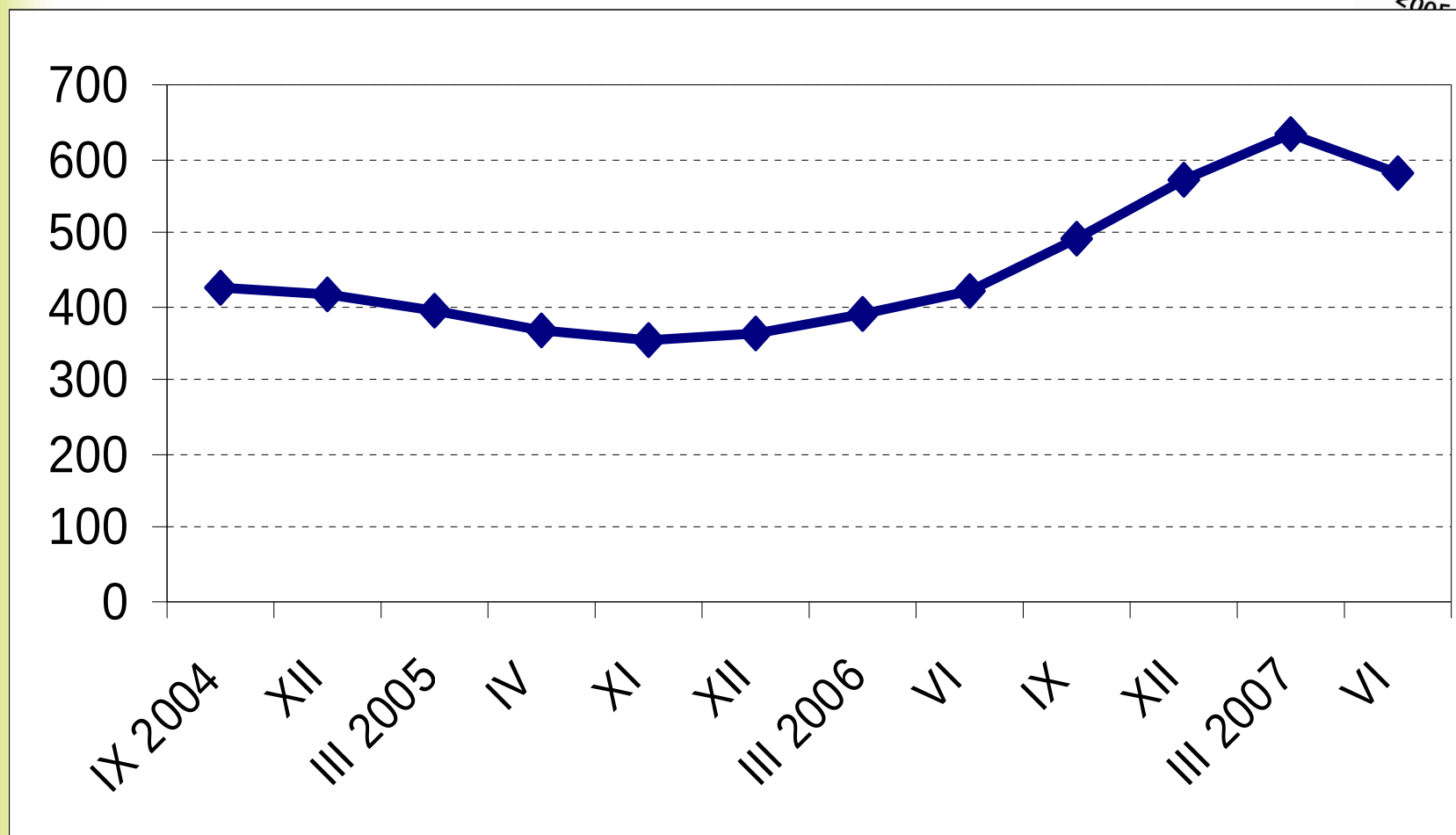
Tabela 16. Skup interwencyjny produktów rolnych w latach 2004-2008 i w I półroczu 2009 r. (tys. ton)

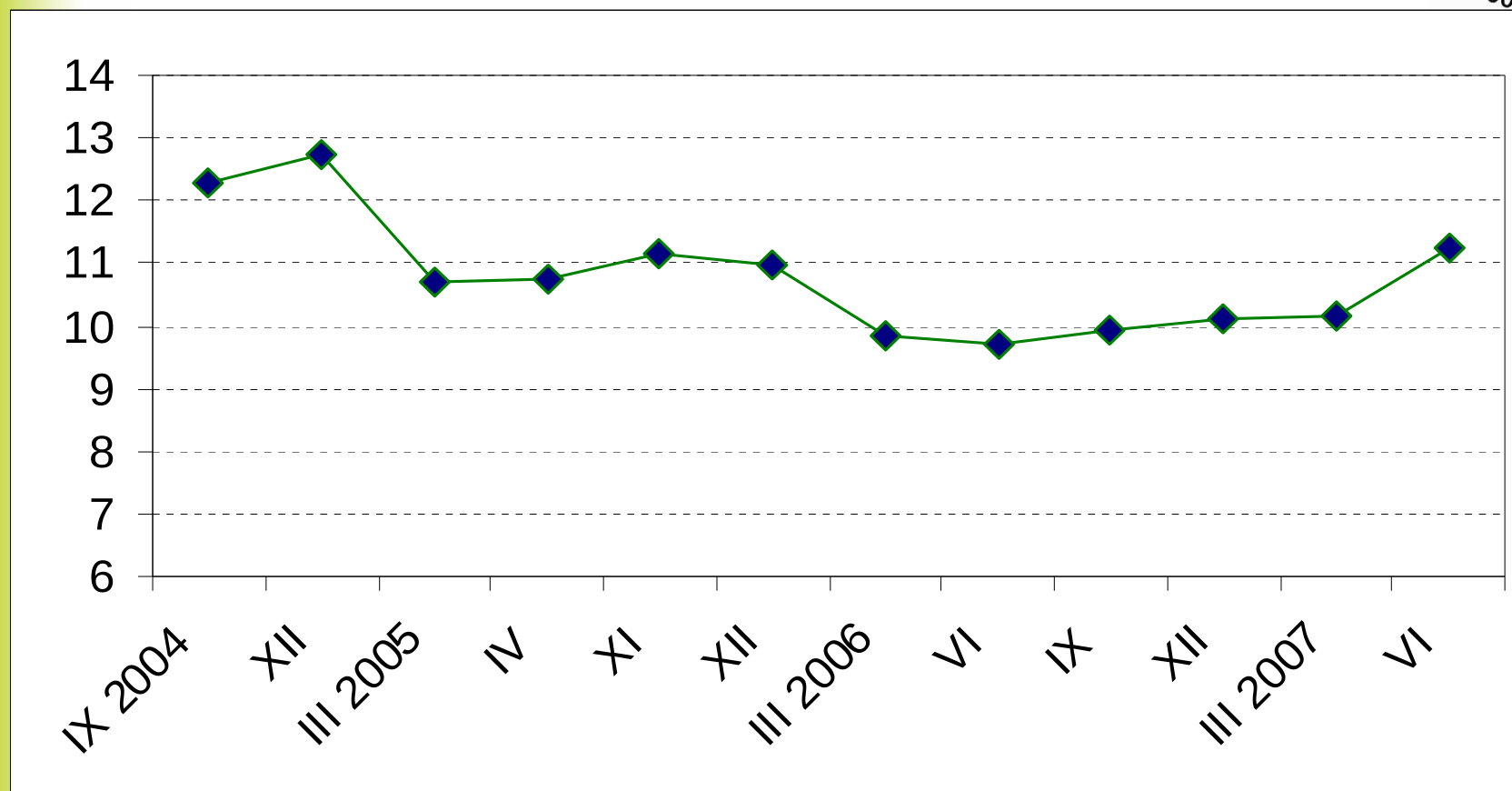
Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	I półrocze 2009
Zboża*	-	1185 (4,0%)	485 (1,8%)	-	-	81 (0,3%)
Cukier*	-	100 (4,8%)	113 (6,6%)	-	-	-
Masło*	-	1,1 (0,6%)	3,6 (2,2%)	-	-	1,0 (0,9%)

* w nawiasach podano udział skupionych produktów w stosunku do ich produkcji

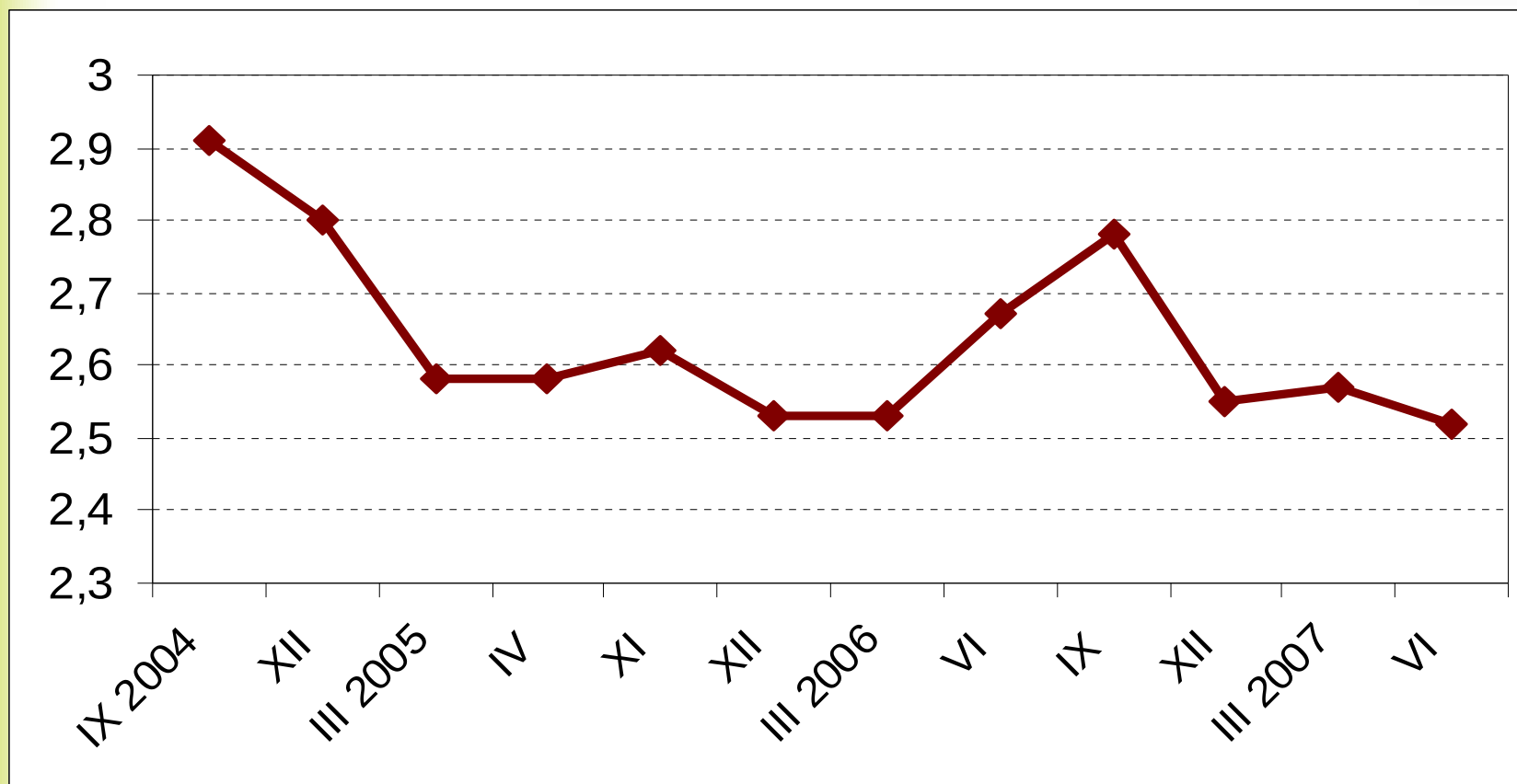
Rysunek 5. Ceny rynkowe pszenicy (zł/tonę)

Rysunek 6. Ceny zbytu masła (zł/kg)

Rysunek 7. Ceny zbytu cukru workowanego (zł/kg)

Podsumowanie

- Polscy rolnicy stali się beneficjentami wejścia Polski do Unii Europejskiej, gdyż ich dochody uległy podwojeniu. Przeciętny dochód rolniczy w latach 2004-2008 wyniósł 21,6 mld zł. Głównym czynnikiem (elementem) wzrostu dochodów rolniczych były dopłaty bezpośrednie.
- Porównanie dwóch okresów, tj. lat 1999-2003 i 2004-2008 wskazuje, że wzrosła: produkcja rzepaku (blisko 2-krotnie), mięsa drobiowego (o blisko 60%) zbóż i mięsa wołowego o ok. 5%. Na tym samym poziomie pozostała produkcja mięsa wieprzowego oraz mleka. Zmniejszyła się produkcja buraków cukrowych.
- Po akcesji Polski do UE nadal występują wahania w produkcji rolniczej, jednakże: na podstawowych rynkach rolnych, tj. mleka, zbóż i mięsa wieprzowego zmienność produkcji pozostała na zbliżonym poziomie jak w latach wcześniejszych, większe wahania występują w produkcji rzepaku i buraków cukrowych, bardziej stabilną produkcję wykazuje mięso drobiowe oraz wołowina.

cd. podsumowania

- Kwoty produkcyjne są podstawowym narzędziem Wspólnej Polityki Rolnej, regulującym wielkość produkcji surowców rolnych, takich jak: mleko, cukier, skrobia ziemniaczana oraz izoglukoza. Jednakże limity te nie eliminują zmienności ich produkcji.
- Porównując zakres ingerencji w rynek, tj. poziom interwencji i zaangażowanie innych mechanizmów WPR należy stwierdzić, że rynek cukru jest tym rynkiem, który w największym stopniu podlega „wsparciu” i ingerencji ze strony urzędników. Reforma unijnego rynku cukru z 2006 roku spowodowała, że kwota produkcji cukru przyznana Polsce na sezon 2008/09 wyniosła 1406 tys. ton. Oznacza to, że stajemy się importerem netto cukru, gdyż krajowe spożycie cukru jest o ok. 200 tys. ton większe.
- Oprócz cukru produktami, które podlegały największemu wsparciu subsydiami eksportowymi (w porównaniu do ich produkcji) były odtłuszczone mleko w proszku (OMP) i masło.
- Zakupy interwencyjne były stosowane stosunkowo rzadko i dotyczyły rynku cukru, zbóż i mleka.
- W warunkach dużej destabilizacji rynku (lata 2007-2009) znaczenie i skuteczność narzędzi i mechanizmów WPR była znikoma. Przykładem są duże wahania cen jakie wystąpiły na rynku zbóż i mleka.

Dziękuję za uwagę